

Н.І. ШАБРАНСЬКА, к.е.н., стар. наук. спів., Державний науково–дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки

Б.М. ЩУКІН, к.е.н., стар. наук. спів., Державний науково–дослідний інститут

інформатизації та моделювання економіки

Н.И. ШАБРАНСКАЯ, к.э.н., стар. науч. сотр., Государственный научно–исследовательский институт информатизации и моделирования экономики

Б.Н. ЩУКИН, к.э.н., стар. науч. сотр. Государственный научно–исследовательский институт информатизации и моделирования экономики

N. SHABRANSKA, Ph.D., Senior Research of State Scientific Research Institute for Information and Economic Modeling (SSRIEM)

B. SCHUKIN, Ph.D., Senior Research of State Scientific Research Institute for Information and Economic Modeling (SSRIEM)

МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ГРОШОВО–КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ДЕНЕЖНО–КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ

MODELING THE INFLUENCE OF MONETARY SYSTEM FOR ECONOMIC GROWTH

Головною умовою для сталого розвитку економіки є цінова стабільність. На її основі реалізується політика економічного зростання, здешевлення кредитних ресурсів, зростання інвестицій, ділової активності. Інфляційні тенденції залежать від збалансованої бюджетної, виваженої грошово–кредитної політики, узгодженості макроекономічних параметрів з боку Уряду, і Національного банку. Зважаючи на варіантність впливу різних типів грошово–кредитної і фіскальної політики, визначення їх оптимального поєднання може ефективно використовуватись при формуванні політики стимулювання економічного зростання. Програмування стимулюючих ділову активність заходів має базуватись на відповідній ціновій економіко–математичній моделі, яка враховує систему взаємовпливів між інфляцією і іншими макроекономічними параметрами розвитку.

Ключові слова: Індекс споживчих цін (ІСЦ), цінова стабільність, економічне зростання, сценарні умови, модельні зв'язки, лінійний тренд, тарифи, грошово–кредитна політика, ВВП, товари (послуги), грошова база, депозити, бюджетна політика, доходи бюджету, видатки бюджету, бюджетний дефіцит, інвестиції, фінансовий сектор.

Главным условием для устойчивого развития экономики является ценовая стабильность. На ее основе реализуется политика экономического роста, удешевления кредитных ресурсов, роста инвестиций, деловой активности. Инфляционные тенденции зависят от сбалансированной бю-

джетной, взвешенной денежно–кредитной политики, согласованности макроэкономических параметров со стороны правительства и Национального банка. Несмотря на вариантность влияния различных типов денежно–кредитной и фискальной политики, определение их оптимального сочетания может эффективно использоваться при формировании политики стимулирования экономического роста. Программирование стимулирующих деловую активность мер должно базироваться на соответствующей ценовой экономико–математической модели, учитывающей систему взаимовлияния между инфляцией и другими макроэкономическими параметрами развития.

Ключевые слова: *Индекс потребительских цен (ИПЦ), ценовая стабильность, экономический рост, сценарные условия, модельные связи, линейный тренд, тарифы, денежно–кредитная политика, ВВП, товары (услуги), денежная база, депозиты, бюджетная политика, доходы бюджета, расходы бюджета, бюджетный дефицит, инвестиции, финансовый сектор.*

Price stability is a main condition for sustainable economic development. The policy of economic growth, reduction in cost of credits, rising in investments and business activity are implemented on its basis. Inflationary tendencies depend on balanced and reasonable budget and monetary policy, coordination of macroeconomic parameters designated by the government and the National Bank. Determination of their optimal combination can be used effectively in the formation of policy to stimulate economic growth despite the variability of influence of various types of monetary and fiscal policy. Programming of measures to stimulate business activity should be founded on the corresponding price economics model taking into account the system of mutual influence between inflation and other macroeconomic parameters of development.

Keywords: *consumer price index, price stability, economic growth, the scenario conditions, model connections, linear trend, rates, monetary policy, GDP, goods (services), the monetary base, deposits, fiscal policy, budget revenues, budget expenditures, the budget deficit, investments, financial sector.*

Постановка проблеми. Грошово–кредитна сфера разом з податково–бюджетною системою країни є найбільш потужними регуляторами економічної діяльності. Напрями змін в цих сферах є найсуттєвішими складовими частинами державних прогнозно–програмних документів, які представляють економічну політику уряду. Основні параметри грошово–кредитної сфери мають статус важливих сценарних умов при макроекономічному прогнозуванні, можуть забезпечувати до 30–40 відсотків щорічного зростання ВВП при умові їх оптимальності і збалансованості з потребами економічного розвитку країни. Разом з тим, грошово–кредитні умови функціонування економіки є самостійною сферою політики, яку планує і реалізує Нацбанк. Таким чином, грошово–кредитний аспект державного регулювання, з одного боку, є сценарною умовою прогнозу, з другого, – автономною частиною цього

прогнозу. Оцінка потенційних впливів грошово–кредитних процесів в прогнозному періоді на темпи економічного зростання і структурних зрушень є актуальним методологічним питанням в макроекономічному прогнозуванні, яке не має простих пояснень і прямих логічних залежностей між валютним курсом, інфляцією, обсягами і ставками кредитування, залучення депозитів, державних запозичень, грошової емісії, рівня і форм монетизації економіки і рівнем ділової активності суб'єктів національної економіки. Певні результати можуть бути отримані на основі використання методів моделювання дії грошово–кредитної системи на економіку в цілому і її окремих галузях і сферах.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Дослідженню проблем використання інструментів грошово–кредитного регулювання економіки присвячені наукові праці таких видатних учених, як. Кейнс Дж.М [9],

Самуельсон П. [15] та інших. Вивченню сучасної грошово-кредитної політики України та основних засад її формування присвячена значна кількість вітчизняних наукових праць, зокрема Ветрової І. [1], Гальчинській А. [2–3], Геєць В. [4–5], Гелухова Н. [6], Дзюблюка О. [8], Івасіва Б. [7], Лимаря О. [10], Найденов В. [11], Осипчука Д. [12], Папаїки О. [13], Прадун В. [14].

Мета статті полягає в аналізі впливу грошово-кредитної системи на темпи економічного зростання на основі моделювання головних факторних зв'язків між показниками грошово-кредитної сфери і виробництва ВВП. Виділені головні грошово-кредитні регулятори і досліджується структура їх взаємовпливів на показни-

ки ділової активності. На основі отриманих висновків формується концепція політики стимулювання економічного зростання. Грошово-кредитна сфера аналізується як важлива сценарна умова при макроекономічному прогнозуванні.

Виклад основного матеріалу. Наше бачення важливості різних аспектів сценарних умов при прогнозуванні економічного розвитку наведено в таблиці 1 і з точки зору впливу на сукупний попит і з точки зору формування зростаючої пропозиції товарів і послуг грошова сфера є лідером системи державного регулювання, формуючи необхідну фінансово-ресурсну базу для розвитку. В грошово-кредитній сфері формується другий після власних коштів юридичних і

Таблиця 1. Структура сценарних умов макропрогнозу (щодо впливу на зростання ВВП) в умовах поточного стану економіки України (короткострокові ефекти)

	Для стимулювання економічного зростання через попит	Для збільшення обсягів пропозиції для економічного зростання
1. Грошово-кредитні важелі	20%	25%
2. Податкові важелі	10%	5%
3. Бюджетні важелі	12%	10%
4. Зовнішнє середовище	15%	10%
5. Управління державним сектором	7%	20%
6. Соціальна політика	13%	15%
7. Антимонопольна політика	5%	5%
8. Підтримка малого бізнесу	10%	5%
9. Формування позитивних очікувань населення та бізнесу	8%	5%
РАЗОМ	100%	100%

Джерело. Розроблено авторами

Таблиця 2. Джерела фінансування інвестицій в основний капітал

Показники інвестицій	Роки										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Інвестиції в основний капітал, Всього, млрд. грн.	89	111	149	223	272	193	189	259,9	293,6	267,7	219,4
Власний капітал підприємств, млрд. грн.	57	66	89	130	161	127	115	152	175,4	170,6	154,6
Питома вага, %	63	59	60	59	59	66	60	59	59,7	63,8	70,5
Кредити банків та інші позики, млрд. грн.	6,4	15,6	21,2	31,9	43	25,6	23,3	42,3	50,1	40,8	21,7
Питома вага, %	7,1	14,1	14,3	15,2	15,8	13,3	12,3	16,3	17,1	15,3	9,9
Кошти іноземних інвесторів, млрд. грн.	3	5	5	7,3	8	8,2	4	7,2	5,0	4,9	5,6
Питома вага, %	3,2	4,9	3,4	3,3	3,0	4,2	2,1	2,8	1,7	1,8	2,6

Джерело. Розраховано на основі [17]

фізичних осіб фінансовий ресурс для розвитку бізнесу – кредитний, який в українській економіці залишається недовикористаним.

При нестабільності фінансової системи країни в 2014–2015 рр. частка позик в інвестування основного капіталу підприємств зменшилась до 10 відсотків (табл. 2) і в середньостроковій перспективі не збільшиться. В результаті інвестиційні проекти недоотримують більше 40 відсотків додаткових коштів для економічного зростання.

Поточна грошово–кредитна складова української макроекономіки не виконує свої інституціональні функції фінансової стабілізації і підтримки національної валюти. Банківська система при високих кредитних ставках не спроможна на спрямування акумульованих вільних грошових коштів до примноження джерел інвестиційних ресурсів. Валютний курс коливається і має постійну загрозу девальвації, що не сприяє зменшенню попиту на валюту. Інфляційні очікування після надвисокої інфляції 2015 року дуже високі. «Шоковий» намір уряду вирішити соціальні питання не через розвиток економіки, а адміністративним чином через підвищення вдвічі мінімальної зарплати не може не привести до зростання цін і не дає сигналів до можливості стабілізації і умов для початку післякризового економічного зростання (з потрібним темпом у 3–5 відсотків на рік).

Завданням грошово–кредитної політики в класичному розумінні є:

- забезпечення внутрішньої та зовнішньої стабільності національної валюти,
- підтримка емісійними заходами рівноваги на грошовому ринку,
- стабільне функціонування та укріплення банківської системи, як базового середовища грошового ринку країни,
- запобігання фінансовим кризам (різким підвищенням недовіри до банків, національної валюти, банкрутства учасників фінансового ринку, фінансова неспроможність Уряду),
- створення монетарного середовища, сприятливого для сталого соціально–економічного розвитку.

Останнє особливо важливе в умовах кризового і післякризового стану економіки (початок зростання в українській економіці ще не є сталою позитивною ознакою). І в

цій сфері здобутки найнижчі. Прямого стимулюючого впливу на зростання економіки українська грошово–кредитна політика не мала і не має. Діяв тільки опосередкований вплив через створення базової умови фінансової стабільності, коли вона була.

Грошово–кредитна сфера розвивається неоднозначно і лише підтримує ознаки хиткої фінансової стабілізації, що не сприяє вкрай потрібному переходу до економічного зростання. Заходи Національного банку в цілому не забезпечували і не забезпечують зростання довіри до національної валюти та мінімальну монетарну підтримку зростання внутрішнього попиту, що має бути основним факторним чинником зростання економіки (на заміну чиннику зовнішнього попиту, який діяв до кризи).

Свої активи банки не використовують і в середньостроковому періоді, скоріше за все, не будуть використовувати для приросту інвестиційного кредитування реального сектору. Через високі ризики неповернення банкам кредитів (збитковість позичальників (45 відсотків виробничих підприємств), нестачу у підприємств ліквідного заставного майна, відсутність страхування кредитних ризиків), проблеми самої банківської системи (низький рівень менеджменту, недостатній рівень капіталізації банків, «погані» кредитні портфелі. «кишенковість», підпорядкованість інтересам крупних акціонерів, дію схем виведення коштів в офшорні зони) і високі операційні витрати). Тільки зменшення облікової ставки НБУ для цього недостатньо. Потрібні 4–6 років відносної стабільності девальваційних темпів (не більше 3–5 відсотків без різких коливань), інфляції (до 4–6 відсотків, облікової ставки (до 6–8 відсотків, припинення банківських банкрутств, втрачених клієнтами коштів і т.д.. Тоді, можливо, кредитна ставка впаде до прийнятного для кредитування довгострокових інвестиційних проектів рівня у 7–8 відсотків. І частка цього джерела фінансування інвестицій в основний капітал зросте до 40–50 відсотків з сьогоднішніх 10 % (табл. 2).

Систематизація взаємовпливів між різними грошово–кредитними регуляторами на економічне зростання через сукупний попит і сукупну пропозицію наведена на рис. 1. Головними регуляторами грошово–кредитної сфери виступають валютний курс,

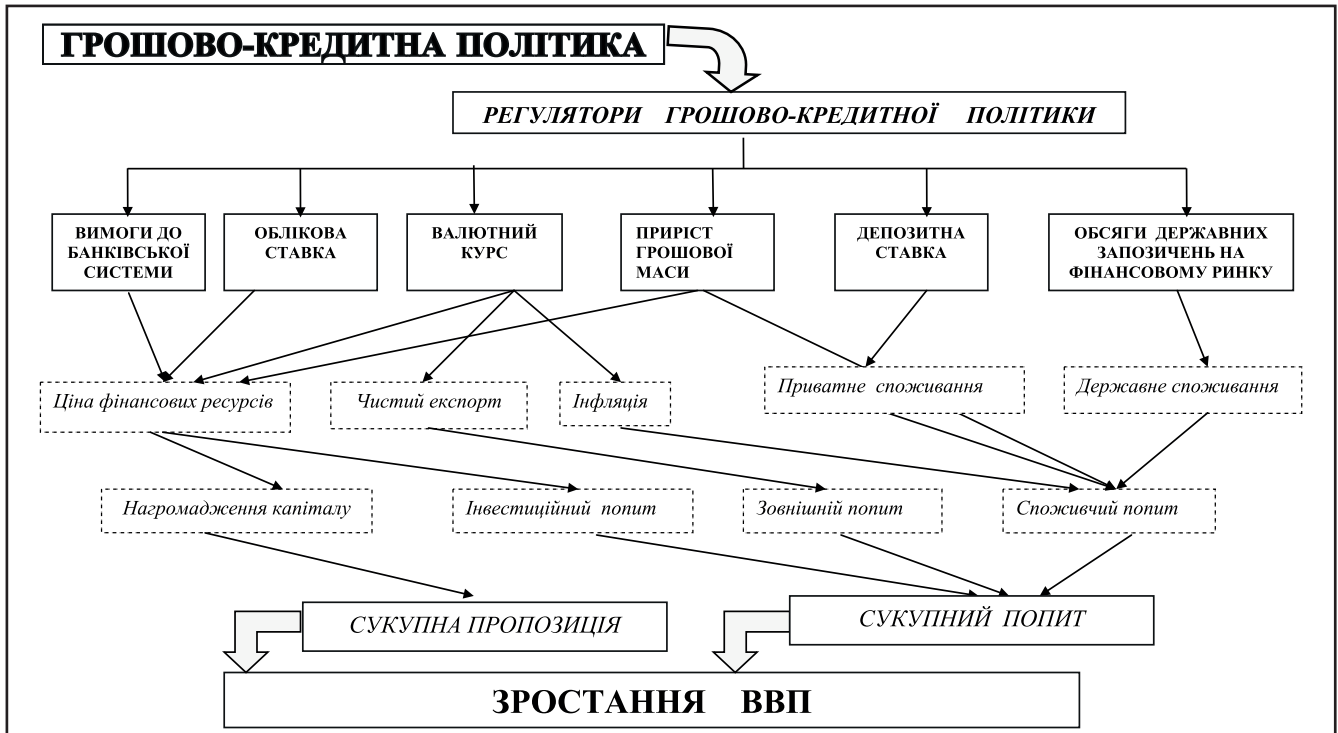

Рисунок 1. Схема впливів грошово-кредитної сфери на ділову активність і формування ВВП
 Джерело: розроблено авторами.

облікова ставка, грошова емісія і форми її введення в економічний обіг, обсяги державних запозичень на фінансовому ринку.

Прямий та опосередкований характер впливів цих регуляторів на економіку наведено в таблиці 3. В останньому стовпці таблиці показано орієнтовні кількісні бар'єри для відчуття господарючими суб'єктами фінансової нестабільності, невизначеності і відповідного гальмування власниками бізнесу планів розвитку.

Для відображення при середньостроковому прогнозуванні впливу грошово-кредитних чинників на потенційно можливе економічне зростання доцільна спеціальна економіко-математична економетрична модель, запропонована схема якої наведена на рис.2. В основу моделі покладено статистичну залежність темпу зростання ВВП від комплексу грошово-кредитних факторів, а також, тих, що відносяться до інших сфер макроекономічних процесів, які потенцій-

Таблиця 3. Схема впливу грошово-кредитної сфери на ділову активність

Складова частина грошово-кредитної сфери	Прямий вплив	Опосередкований вплив	Кількісні бар'єри для сприйняття (очікування) фінансової нестабільності
ВАЛЮТНИЙ КУРС	Чистий експорт	Інфляція	Девальвація >3-5%
	Обслуговування державного боргу	Видатки бюджету	
	Іноземні інвестиції		
ОБЛІКОВА СТАВКА НБУ	Пасиви банківської системи	Обсяги кредитування	Будь-яке зростання
	Ціна фінансових ресурсів	Обсяги рефінансування	
ГРОШОВА ЕМІСІЯ	Інфляція	Приватне споживання	Зростання >10%
	Пасиви банківської системи	Державне споживання	
	Ціна грошей		
КРЕДИТНА СТАВКА	Кредитування	Інвестиції	>12%
	Ціна грошей	Сукупний попит	
ІНФЛЯЦІЯ	Доходи домашніх господарств	Інвестиції нефінансових корпорацій	>10%
	Споживання		
ДЕПОЗИТНА СТАВКА	Споживання	Ціна фінансових ресурсів	. > 5-7%
	Заощадження		

Джерело: розроблено авторами

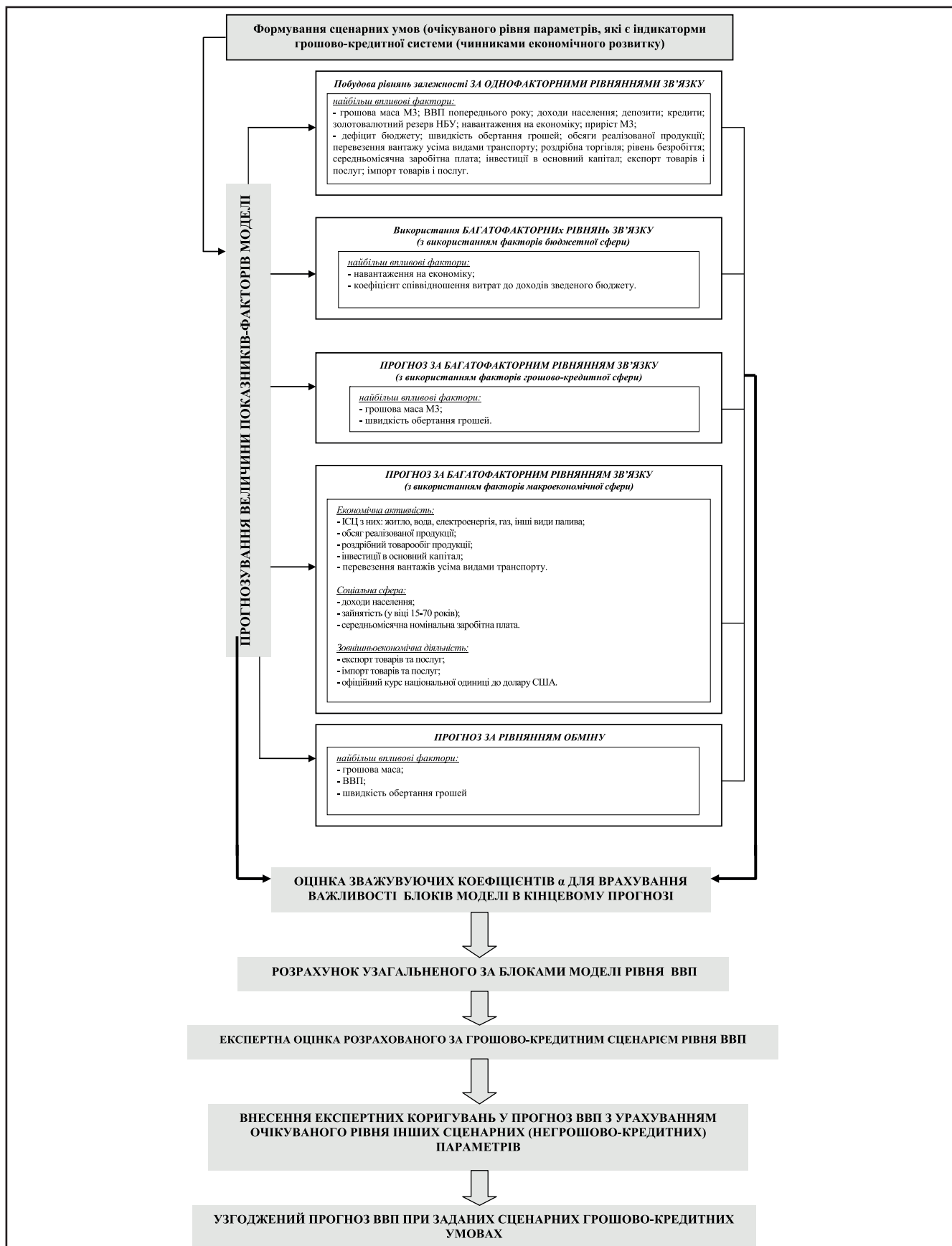

Рисунок 2. Структура моделі прогнозування ВВП в залежності від грошово-кредитних сценарних умов розвитку в середньостроковому періоді.

Джерело: розроблено авторами.

но мають впливати на ділову активність і зростання обсягів ВВП..

Блочна побудова моделі дозволяє змінювати її структуру в залежності від цілей використання. Результат розрахунків по кожному блоку узагальнюється через спеціальний алгоритм узгодження отриманих результатів. Для середньострокового періоду 2017–2020рр розрахунки по моделі показали, що оптимальною для зростання економіки, наприклад, інфляція має бути від 4,29% до 7.7%.

Розрахунки по моделі і порівняльний аналіз макроекономічних параметрів і пропорцій у ретроспективному періоді, особливо у роки високих темпів зростання ВВП (таблиця 3), дозволили виділити найбільш оптимальні параметри, які можна вважати певними сценарними умовами політики

економічного зростання (пункт 3 висновків цієї статті). Якщо ситуація в грошово–кредитній сфері в прогнозованому періоді буде відповідати цим рекомендаціям, можна очікувати темпу зростання ВВП у 4–5 відсотків на рік. Якщо, ні – то відбудеться відповідне «пофакторне» зменшення темпу зростання ВВП. Можлива шкала «підвищуючи» чи «зменшуючих» впливів грошово–кредитних регуляторів відносно темпу зміни ВВП наведена в таблиці 4.

Позитивні процеси у грошово–кредитній сфері щодо її впливу на ділову активність в Україні розвиваються надто повільно і стримуються наявними проблемами грошово–кредитної сфери:

– недостатня зацікавленість банківської системи у кредитуванні низькоефективних

Таблиця 4. Типові для України параметри економічного зростання (2004–2014рр.)

	Роки										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ВВП реальний, %	112,1	112,7	107,3	107,9	102,9	85,2	104,1	105,2	100,2	100,0	93,2
ВВП номінальний, млрд. грн.	345	442	544	720	948	947	1120,6	1349,2	1459,1	1522,7	1586,9
Темп зростання експорту,%	139	106	114	127	135	63	128	130	100,3	92,7	85,7
Інвестиції в основний капітал, млрд. грн.	76	93	125	188	233	192,9	189,1	259,9	293,7	267,7	219,4
Темп зростання інвестицій в основний капітал, %	128	103	119	130	97	58	99	118,8	108,5	88,9	75,9
Індекс споживчих цін, %	112	110	111	117	122	112	109	105	99,8	100,5	124,9
Частка валового нагромадження у ВВП, %	23	22	25	27	26	18	19	18	19	17	17
Грошові агрегати:											
М0, млрд. грн.	42	60	75	111	155	157	183	193	203,2	237,7	282,9
М3, млрд. грн.	125	194	261	396	515	487	597	685	773,1	908,9	956,7
Обсяги банківського кредитування, млрд. грн.	89	143	245	426	734	723	732	801	815,1	910,7	1020,6

Джерело: [17]

Таблиця 5. Оцінка потенційно можливого впливу грошово–кредитних чинників на темп зростання (падіння) ВВП

Чинники	Позитивний вплив на ВВП	Негативний вплив на ВВП
Обсяг кредитування економіки:		
– інвестиційні кредити	0,02	– 0,007
– споживчі кредити	0,015	– 0,005
– кредитування Уряду	0,01	– 0,07
	при вартості грошей	при вартості грошей
	менше 10 %	більше 20 %
Інфляція	0,4	– 0,02
	при інфляції до 9 %	при інфляції більше 12 %
Валютний курс	0,07	– 0,01
	при девальвації до 10 %	при девальвації більше 10 %

Джерело: розраховано авторами

виробничих проектів. Наявність у банків інших форм більш прибуткової діяльності.

- високі кредитні ризики через нестачу у потенційних позичальників ліквідного заставного майна, їх поганий фінансовий стан, нерозвинутість механізмів страхування кредитів, поганий фінансовий стан значної частини потенційних позичальників, недосконалість законодавчої бази захисту прав кредиторів;

- внутрішні недоліки банківської системи: низький рівень капіталізації банків, наявність проблемних банків, значні операційні витрати, відтік іноземного капіталу з банківської системи;

- стала недовіра до банківської системи, що спричиняє перевагу готівкового обороту, тіньові грошові потоки, відлучає кошти населення від інвестиційної діяльності (через акумулювання в банках);

- нерозвинутість фондового ринку, в тому числі ринку державних цінних паперів, операції з якими є важливим інструментом регулювання грошового ринку.

- пасивна орієнтація монетарної політики тільки на забезпечення стабільності національної валюти. Розбалансування динаміки внутрішньої та зовнішньої стабільності гривні;

- низький рівень валютних резервів Національного банку, який не забезпечує надійний контроль над валютним ринком у випадку проявів фінансової дестабілізації.

Потенційно можливі проблеми (або загрози), що не є навісними в поточній ситуації, але можуть ними стати і які мають пророблятися при формуванні грошово-кредитної політики:

- можливість значних змін у попиті та цінах на зовнішніх товарних ринках та дестабілізація на світових фінансових ринках;

- недостатність валютних резервів НБУ для збереження валютних резервів в нормативному обсязі в умовах обслуговування Урядом своїх зовнішніх боргів.

- незбалансованість платіжного балансу через погіршення світової кон'юнктури,

- зниження інвестиційного іміджу України і, відповідно, обсягів іноземних інвестицій;

- традиційні проблеми з виконанням ресурсної частини бюджету, зростання витрат на фінансування дефіциту Пенсійного фонду, державного боргу, субсидій на витрати у

сфері ЖКГ, повернення коштів вкладників ліквідованих банків;

- посилення недовіри юридичних та фізичних осіб до банківської системи внаслідок загострення зовнішніх та внутрішніх проблем України. І політики НБУ.

Висновки.

1. Грошово-кредитні чинники залишаються суттєвим сценарним аспектом при макроекономічному прогнозуванні. При цьому інфляція і валютний курс формують прогнозну оцінку рівня фінансової стабільності (чи нестабільності) і майбутню поведінку (споживати чи інвестувати) секторів домашніх господарств і нефінансових корпорацій. А стан банківської системи і ціна грошей (кредитна ставка), практично, формують інвестиційне середовище (з боку його ресурсних можливостей). Облікова ставка НБУ в українських умовах поки несуттєво впливає на ділову активність в прогнозному періоді. Обсяги грошової емісії і форми її введення в економічний обіг, також, є важливим сценарним фактором при прогнозуванні зростання чи не зростання ВВП.

2. Для визначення грошово-кредитних параметрів майбутнього прогнозного періоду доцільно будувати окрему економіко-математичну модель взаємозв'язків між грошово-кредитними показниками-регуляторами і пропозицією і попитом на гроші з боку секторів економіки. Окрема модель, також, потрібна для оцінки впливу грошово-кредитних умов майбутнього періоду і рівнем ділової активності і, далі, прогнозним темпом зростанням ВВП.

3. Ретроспектива макроекономічних трендів української економіки за 2000–2014 роки дозволяє прослідкувати статистичні залежності між сценарними умовами (в тому числі і грошово-кредитними) темпами зростання чи падіння ВВП і виділити більш-менш стійкі пропорції, які мали місце в роки економічного зростання і які можна вважати сприятливими для зростання економіки в українських умовах:

- інфляція – до 2 відсоткових пунктів на 1 в.п. зростання ВВП;

- девальвація валютного курсу до 3–5 % ;

- грошова емісія до 2 в.п. на кожен в.п. зростання ВВП;

- частка видатків бюджету на обслуговування державного боргу – до 10–15%;

– зростання реальних доходів населення – 2 в.п. на кожен в.п. зростання ВВП ;

4. Знаючи оптимальні (які мали місце у 2000, 2004–2007, 2010–2011рр. співвідношення цих показників на 1 відсоток зростання ВВП і їх прогнозний рівень розраховується пофакторно прогнозний темп зростання ВВП. При відхиленні сценарних грошово-кредитних параметрів від історично оптимальних розраховуємо відповідне зниження темпів ВВП від потенційно можливих.

5. При прогнозуванні впливу сценарних грошово-кредитних умов прогнозу чи по спеціальній моделі, чи факторним методом врахування відхилень від оптимальних пропорцій грошово-кредитний сценарій для прогнозного періоду є важливою базовою засадою макроекономічного прогнозу і ця залежність має бути окремо формалізована тим чи іншим методом і представлена в обґрунтуванні прогнозу.

Список використаних джерел

1. Ветрова І.В. Правові основи реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України: Дис. канд. екон. наук: 12.00.07. – К., 2008. – 250 с.
2. Гальчинський А. С. Теорія грошей. – К.: Основи. – 2001.
3. Гальчинський А. С. Світова грошова криза: витоки, логіка трансформації. – № 42 (721) 8–14 листопада 2008 р.
4. Геєць В.М. Перехідна економіка / В.М. Геєць, Є.Г. Панченко, Е.М. Ліанова та ін. – К.: Вища шк., 2003. – 592 с.
5. Геєць В. Незалежність центрального банку – запорука стабільності // Урядовий кур'єр.–19.05.2005.– №92. – С. 5.
6. Гелухов Н.М., Пелех А.І. Сучасні тенденції розвитку грошово-кредитної політики України// Економічний вісник Донбасу.– 2008.–№1. – С. 41–45.
7. Гроші та кредит / За ред. Б.С. Івасіва. – Тернопіль: Карт–Бланш, 2000. – 512 с.
8. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки. – К.: Поліграфкнига, 2000. – 512 с.
9. Кейнс Дж.М. Общя теория занятости, процента и денег. – М.: Прогресс, 1978. – 140 с.
10. Лимар О.Ф., Глухманчук Л.М. Сучасні тенденції грошово-кредитної політики України //Економікс.– 2010.– №3. – С. 20–32.
11. Найденов В. С. Инфляция и монетаризм: Уроки антикризисной политики / В. С. Найденов, А. Ю. Сменковский. – Белая Церковь: Белоцерк. кн. ф-ка, 2003. – 352 с.
12. Осипчук Д.Г. Проблеми грошово-кредитної політики в Україні та шляхи їх вирішення //Наукові праці НДФІ.– 2008.– №3. – С. 148–156.
13. Папаїка О.О., Косова Т.Д. Центральний банк і грошово-кредитна політика. – Донецьк:ДонНУЕТ, 2009. – 340 с.
14. Прадун В.П. Оцінка ефективності грошово-кредитної політики в умовах зростаючої монетизації // www.nbuv.gov.ua.
15. Самуэльсон П. Экономикс. – М.: Прогресс, 1994. – 325 с.
16. Шабранська Н.І. Моделирование ценовых тенденций в экономике Украины/ Н.І. Шабранська//Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць Вип. 5(132)/ Наук. ред. І.Г. Манищуров. – К., 2012. С. 68–73.
16. Юрчишин В. Монетарні та валютні ризики країн з перехідною економікою: Навч. посіб. – К., 2000. – 215 с.
- 17 Статистичний щорічник України за 2014 рік./ Державна служба статистики України – К. :ТОВ Август Трейд, 2015. – 560 с.